

КООПЕРАЦІЯ І ЗЕМСЬКІ УСТАНОВИ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

На Правобережжі земські установи почали діяти пізніше, ніж на решті території Російської імперії - у 1904 р. Це були так звані "куці" земства, із урізаними функціями. Вони функціонували на основі "Положення про управління земським господарством у дев'яти західних губерніях від 2 квітня 1903 р." Не дивлячись на це, ефективність їхньої допомоги кооперативам не поступалася результатам у інших губерніях.

Земства Київщини першими серед губерній Правобережжя включилися в кооперативну роботу. 1907 р. Київська губернська управа почала безкоштовно розповсюджувати типові статuti товариств споживачів. Того ж року земством було організовано перший з'їзд споживчої кооперації, постанови якого управа надрукувала й розіслала в усі споживчі товариства.

Спочатку допомога споживчій кооперації полягала в популяризації та організації кооперативів. Із 1909 р. почали звертати увагу на внутрішню будову товариств, правильність постановки справ у них, проводити інструктаж .

1911 р. до Київського губернського земства запросили 4-х інструкторів зі споживчої кооперації (2 з них поєднували цю роботу з інструкторськими обов'язками з питань дрібного кредиту). Протягом перших двох років інструкторську допомогу було надано 160 кооперативам [1, с 17-18]. У 1912 та 1913 рр. Київське земство асигнувало з прибутків каси 1650 р. на утримання інструкторів.

Крім цього, по одному інструктору було в Київському, Васильківському, Сквирському, Черкаському й Чигиринському повітах [3, с 240]. Київська губернська каса дрібного кредиту мала двох інспекторів, що також допомагали кооперативам [2, с 20].

Сприяння кредитній кооперації почалося 1909 р., коли було відкрито

губернську касу дрібного кредиту. Крім губернської, пізніше почали діяти повітові каси в Києві, Умані, Черкасах, Чигирині, а в Бердичеві й Таращі 1913 р. вони були дозволені до відкриття.

Станом на 1913 р. у Київській губернській земській касі користувалися кредитом 53 кредитних товариства на суму 436100 руб., 64 ощадно-позичкових відповідно на 397445 руб. Київський союз споживчих товариств одержав позику в розмірі 7 тис. руб., 3 сільськогосподарських кооперативи - 11500 руб., 8 споживчих - 6400 руб., 3 молочних артілі - 1400 руб. 79% позик були короткостроковими і 21%-довгострокові [3, с 240-242].

1907 р. Київське земство звернуло увагу на сільськогосподарську кооперацію. Протягом 1907-1912 рр. за його сприяння було створено 4 товариства садівництва (одне з яких невдовзі закрилось). З 1913 р. надавалася підтримка розвитку птахівництва, зокрема яєчних артілей. У 1908 р. розпочалися заходи із плідівництва, а через кілька років - бджільництва, зокрема з відкриття кооперативів у цих галузях. 1910 р. на Київщині розпочалася земська робота зі сприяння молочарським кооперативам [4, с 150-153]. Протягом 1912 р. у цій галузі було організовано 10 нових артілей: 6 губернським земством, 4 - Київським повітовим. Для цього земським спеціалістам довелося зробити 30 виїздів на місця (у загальній кількості - 90 днів) [7, с 5]. Проводилися також читання, присвячені скотарству, молочарству і молочній кооперації, під час яких сільським господарям роздавали брошури, написані інструктором з молочарства К.І. Михайлюком [7, с 11-12].

Попри всі позитиви земської допомоги кооперації, були й певні недоліки. Наприклад, надмірна опіка земств загрожувала самодіяльності товариств [5, с 19]. Допомога у багатьох випадках була безсистемною, що призводило до нерівномірного розвитку різних видів кооперативних установ. Так, у Київській губернії управи активно пропагували споживчі товариства, розсилали тисячі екземплярів брошур про них, а от до проблем сільськогосподарської кооперації зверталися менше [6, с 162]. Земські діячі визнавали, що їхні заходи носили вибіркового характер і були присвячені окремим проблемам. Вони констатували

необхідність розробки основних положень земського сприяння кооперативній справі.

Література:

1. Бойков Н. Земство и кооперация // Газета. - 1911. - 30 сентября. - № 38. - С. 17-20.
2. Бойков Н. Совещание представителей учреждений, содействующих развитию кредитной кооперации в Киевской губ. // Кооперативная жизнь. - 1913. - № 14-16. - С. 19-22.
3. Земский отдел Киевской Всероссийской выставке 1913 г. - К.: Киевское губернское земство, 1913. - 250 с.
4. Краткий очерк мероприятий Киевского губернского Земства по улучшению сельского хозяйства с 1904 по 1907 год. Составлен к Киевскому чрезвычайному губернскому земскому собранию апрельской сессии 1908 г. - К.: Экономический отдел Киевской губернской земской управы, 1908.- 160 с.
5. Кулижный А.Е. Очерки сельскохозяйственной кооперации (статьи, доклады, заметки). 1900-1918. - Пг.: Мысль, 1918. - 203 с.
6. Кулыжный А.Е. Деревенская кооперация. Изд. Четвертое. - П.г., 1918. - 214 с.
7. Михайлюк К.И. Краткий очерк Киевской Губернской Земской Управы по организации и развитию молочного хозяйства в губернии в 1912 г. - К.: Типография Императорского Университета Св. Владимира Акционерного Общества печатного и издательского дела Н.Т. Корчак-Новицкого, 1913.-14 с.